

ADİL ERDEM BAYAZIT'IN POETİKASI

The Poetics of Adil Erdem Bayazıt

Gönderim Tarihi: 25.08.2015

Kabul Tarihi: 19.07.2016

Havvaana KARADENİZ*

ÖZ: Erdem Bayazıt, yakın dönem Türk edebiyatında önemli yere sahip olan bir sanatçıdır. Sanatçı, kendisini yalnızca sanatsal faaliyetlere hasretmemiş; siyasal, kültürel ve sosyal alanlarda da etkin bir şekilde rol almış, çok yönlü bir şahsiyet olarak karşımıza çıkar. Bayazıt'ın, sanatı böyle içselleştirmesinde şairler ve yazarlar şehri olan Maraş'ın, önemli edebî şahsiyetlerin, ders aldığı hocaların, arkadaşlarının ve savaşın getirmiş olduğu ekonomik sıkıntıların önemli bir payı bulunur.

Bu çalışmada Erdem Bayazıt'ın şiirle ilgili görüşleri, Orhan Okay'ın poetik tasnif teklifi esas alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Okay'a göre poetika için ilk planda düşünülebilecek ana bölümler şöyle sıralanır: *"tarifler, dış yapı, dil, sanatların tedâhülü, iç yapı/muhtevâ ve şiir okuyucusu"*dur. Bu plan çerçevesinde Erdem Bayazıt'ın şiir anlayışı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Erdem Bayazıt, Poetika, Tabiat, Modernleşme, Şehir, Ölüm.

ABSTRACT: Adil Erdem Bayazıt was an artist who gained a significant foothold in the recent era Turkish literature. He not only was involved in artistic activities but also was a man of many parts having an active role in political, cultural, and social fields. Bayazıt internalised the arts in Maraş, the city of poets and writers, in the shade of important literary figures, his teachers, friends, and the war-torn economy.

This paper includes a review of Erdem Bayazıt's thoughts on poetry through Orhan Okay's poetic classification. According to Okay, main parts of poetics in the first plan are *"descriptions, deixis, language, interpenetration of arts, internal structure/context and reader of poetry"*. We tried to put forth the poetics of Erdem Bayazıt within the frame of this plan.

Keywords: Erdem Bayazıt, Poetics, Nature, Modernisation, City, Death.

* Okutman, Ahi Evran Üniversitesi / Türk Dili Bölümü, havvaanakaradeniz@gmail.com

GİRİŞ

Her sanat eseri, yazarının veya şairinin ona kazandırdığı mana ile çağları aşan bir yapıya sahiptir. Bu yapı, her çağda değişen ve gelişen bir algının edebiyatta terennümü neticesinde yorumlanır. Bu sayede sanat eseri, devrin sanat anlayışı ve okuyucu kitlesi ile her defasında yeniden hayat kazanır, okuyucusunda karşılık bulur. Ancak sanatçısının yüklediği amaç ve içerik değişmez.

Türk edebiyatında şairlerin, kendi şiir anlayışlarını ve şiirle ilgili düşüncelerini açıkça ifade ettiği metinlerin sayısı oldukça azdır. Bunda şairlerin, kendi yazdıkları üzerinde konuşmayı sevmeyişleri etkilidir. Öte yandan dine, geleneğe ve dünya görüşüne sıkı sıkıya bağlı olan bir yaşam biçimi, şairlerin özgür düşünmesini ve aynı zamanda bir yönüyle poetik anlayışlarını ifade etmelerini engeller.

Köklü bir Türk şiir geleneğine rağmen pek çok şairin poetikasını ortaya koymaması ve şiir üzerinde konuşmak istememesi büyük bir talihsizlik olarak nitelendirilebilir. Hemen hemen her şairin kendine özgü bir poetik çizgisi olmasına rağmen birkaç örnek dışında şairlerin kendi poetik düşüncelerini içeren eserlere pek rastlanılmaz. *“Divan edebiyatı çerçevesinde bazı şairler, divanlarının ‘dibâce’ (önsöz)lerinde kendi şiir anlayışları ile ilgili birtakım mülâhazalara yer vermişlerdir... Şuara tezkirelerinde de konuyla ilgili olarak dağınık ve müphem de olsa, bazı ipuçları bulunmaktadır.”* (Okay, 2011a: 19). Tanzimat döneminde bazı gazete ve dergi yazılarında, Cumhuriyet devrinde ise şiir sanatı ile ilgili düşüncelerin ifade edildiği yazılara rastlanır. Bunlardan da ilk olarak Ahmet Haşim’in *“Piyale”* adlı şiir kitabının ön sözünde yer alan *“Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar”* başlıklı yazısı esas alınır.

Şairlerin poetik düşüncelerini ortaya koyabilmek için başta şiiri olmak üzere şairin mektuplarına ve kendisiyle yapılan söyleşilere/mülakatlara başvurulduğu görülür. Bu noktada Erdem Bayazit’in şiirle ilgili görüşleri de şiirlerinden, kendisinin kaleme aldığı dergi yazılarından ve kendisiyle yapılan söyleşilerden hareketle ortaya konmaya çalışılmıştır.

1. TARİFLER (TANIMLAR)

1.1. Şiir Nedir?

Güzel sanatların ve edebiyatın içinde şiir; anlam derinliğine sahip olması, okuyucu tarafından anlamlandırılmaya çalışılması, üstdil ile vücut bulması gibi hususiyetler bakımından diğer türler içerisinde müstesna bir yere sahiptir. Şiir üzerine yapılmış pek çok tanım vardır, bu tanımlardan birkaçı şu şekildedir:

Abdülhak Hâmid, *“Makber Mukaddimesi”* nde şiiri şöyle tanımlar: *“İnsan bâzı kere, hatırına gelen bir hayâli tanıyamaz, o kadar güzeldir. Zihninde uçan bir fikre yetişemez, o kadar yüksektir. Kalbinde doğan bir hissi bulamaz, o kadar derindir. Bu acz*

ile bir feryad koparır, yahut pek karanlık bir şey söyler, yahut hiçbir şey söyleyemez de, kalemini ayağının altına alıp ezer. Bunlar şiidir.” (Kaplan vd., 1997).

“Denizde, avuçlarınızla yakalayacağınızı zannettiğiniz zaman çoktan parmaklarınızın arasından sıyrılıp kurtulmuş bir balık gibidir şiir. Oynak ve kaypak. ...şiir güzel sanatların ve edebiyatın, basitten karmaşığa, müşahhasan mücerrede, maddeden manaya, faydadan güzele doğru yükselen piramidal yapısı içinde en üstte, zirvede bulunmaktadır. Bu yüzden güzel sanatlarla ilgili tarifler, o sanatı teşkil eden elemanlar, şiire doğru yaklaştıkça daha karmaşık ve daha münakaşa götürür oluyolar.” (Okay, 2011a: 13-14).

“Şiir kalpten geçen bir hâdisenin lisan hâlinde tecellî edişi; hissini birden bire lisan oluşu ve lisan hâlinde kalışıdır.” (Beyatlı, 1997: 48).

Bayazıt'a göre iki tür şiir vardır: Bunlardan ilki şairin içinden zuhur eden ilhama dayalı şiirlerdir, ikincisi ise şairin belli bir planı ve işçiliği doğrultusunda ortaya koyduğu yani tıpkı bir zanaatkâr gibi işlediği kurguya dayalı şiirlerdir. Bayazıt, kendi şiirlerinin büyük bir kısmının ilhama dayalı şiirler olduğunu ve bu şiirlerin genellikle tek bir kalemde ele alınan şiirler olduğunu ifade eder:

“...benimkisi daha çok ilhama dayalı. Genel olarak şiirlerim bir çırpıda ortaya çıkmıştır. Elbette sonradan üstünde oynamışım... İlhamcı şairler (ise) içlerindeki kuyuya bir taş düşmesini bekler dururlar! ... Yazdıklarımı dışardan bir okuyucu gibi okuduğum çok olur. Beni tatmin etmeyen birçok noktalar bulurum. Ama noktaları izale etmek için ise kayda değer bir çabam olmaz. Bu da benim şiirde işçilik yönünden ne kadar yoksul olduğumu gösterir.” (Bayazıt, 2015: 30 – 34).

Bayazıt'a göre şiir, malzemesi kelimelerden olan bir söz sanatıdır ve Bayazıt şiiri, varoluş/yaratılış gayesini tüm insanlara sunmak için bir araç olarak görür. “Güzel sanatların içinde şiirin bir ayrıcalığı vardır; o lisana dayalı, malzemesi kelimeler olan bir sanat olduğu için ifade gücü en aşkın (transandantal) bir sanattır. Kelimeler de seslerden oluştuğu için şair yerine göre müziğin gücünden yararlanır. Yerine göre kelimelerle tablolar çizerek, resmin sunduğu imkânı eserinde kullanır.” (Bayazıt, 2015: 24). Ona göre her çağın, her devrin ve her yaşam şeklinin kendi ritmi ve ahengi içinde bir oluşumu, değişimi ve içeriği bulunur. Ancak binlerce yıldır değişen ve gelişen yaşam içinde değişmeyen tek şey, Allah'ın varlığıdır. Bu nedenle sanat ve şiir, içinde mesajı olan, varlık bilincini sorgulayan ve akıldan ziyade sezgiyi ön planda tutan bir düzlemde sunulmalıdır.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere şiir, insanların en derin duygu, düşünce ve hayallerinin kelimelerle ifadesidir. Erdem Bayazıt, şiirsiz bir toplumun düşünülmemeyeceğini söyler. Ona göre şiir, insanoğlunun asla kapatılması mümkün olmayan özgürlük penceresidir. İnsan, ufku şiirle gözler, aklın ötesine şiirle geçer. Normal lisanla anlatamadığı duygularını diğer insanlarla şiir diliyle paylaşır, bilinmezliği şiirle kurcalar (Kabaklı, 1991: 624).

1.2. Şair Kimdir?

Şairin sözü, onun sahip olduğu hayat felsefesinin ve içinden çıktığı kültürün yegâne yansımasıdır; bu nedenle şairin söylediği şiirler, içinde bulunduğu toplumun özünü yansıtır. Bayazıt'ın da şiirleri ile salt bu coğrafyadaki insanların değil diğer coğrafyadaki insanların sorunları üzerine eğildiği ve bu konuda hem kalemi hem de eylemleri ile yer aldığı görülür.

“Müslüman şairin şiir damarları elbette inandığı kutsal metinlere, öz tarihe, öz toprağına (vatan), milli hasletlerine (millet) ve inanç dünyasına (din) uzanmalıdır. Müslüman şairlerin şiir rezervi diğerlerinden daha fazladır, yani sonsuzdur. Çünkü ebediyeti kucaklayanlar ancak Müslümanlardır.” (Bayazıt, 2015: 25). Müslüman şairlerin şiirinin kaynağı beslediği inanç dünyası, kendi öz tarihinden ve kültüründen aldığı değerlerdir. Bu bağlamda şiire özellikle Mehmet Akif ve Yahya Kemal gibi şairlerle başlayan ve daha sonra Necip Fazıl ve II. Yeni'nin önemli temsilcilerinden olan Sezai Karakoç'un çizgisiyle gelişen ve kendi sanat anlayışını geliştiren Erdem Bayazıt, “Yeni İslamcı Akım” olarak nitelendirilen şiir hareketinin içinde kendine has üslubu ile yerini alır. Bayazıt sahip olduğu dünya görüşünü sanatıyla bütünleştirerek içselleştirir. Bu noktada özellikle Necip Fazıl ve Sezai Karakoç'tan etkilendiği görülür.

Maraş Lisesi öğrencileri olan Erdem Bayazıt ve arkadaşları sade şiire yönelmişler ve şiirlerini genellikle öz Türkçe ile yazmışlardır. *“Her ne kadar edebiyat hocaları Yusuf Ziya Beyzâdođlu Divoan şiirini sevdirek okutmuşsa da, eski şairler gibi yazmaya hiçbiri de heves etmemişti. Maraş ekolü bir Fuzûlî, bir Nâbî ve bir Şeyh Galip'ten çok, yakın dönem sanatçılarını takip ediyor, Necip Fazıl, Sezai Karakoç, İlhan Berk, Cemal Süreya, Ece Ayhan gibi şairleri okuyorlardı.”* (Yorulmaz, 2013: 79). Erdem Bayazıt da II. Yeni şairlerinden Cemal Süreya, İlhan Berk, Turgut Uyar ve özellikle Sezai Karakoç'u defalarca okur. Bu bakımdan sanatçının, özellikle ilk şiirlerinde biçim ve söyleyiş yönünden II. Yeni şiirinin tesiri görülür.

Bayazıt, bütün bu etkilerin ışığında şairliğini, biçim-dil hususiyetlerini, şiirin işlevini ve şiirinin ruh dünyasından süzülerek nasıl oluştuğunu samimi bir şekilde dile getirir. *“Bir ışık huzmesi nasıl birtakım mercek, ayna ve manyetik alanlardan geçirilerek lazer ışını elde ediliyorsa, normal lisan da şiir sanatının imbiğinden geçerek insan ruhunda duygu ve düşünce yoğunlaşması hasıl ediyor.”* (Bayazıt, 2015: 29). Bayazıt, bedîi sanatlar arasında şiirin, malzemesinin kelime ve söz sanatı olması itibarıyla bambaşka bir yerde olduğunu belirtir. Bayazıt'a göre şiir birtakım evrelerden geçerek oluşur. Dil, söz işlevine bürünerek şiiri oluşturur. Şiirlerinde vermek istediği düşünce, onun şiirselliği ile yoğrulmuş bir şekilde zuhur eder. Bu noktada da şiirlerinde edebî sanatlarla ve biçime büyük önem verir.

“Teşbih, telmih, tenakuz, tecahül vesaire gibi edebi sanatla normal dilin ifade sınırlarını zorlar. Değişik imajlarla, hayallerle anlatılamayana anlatmaya, en azından sezdirmeye çalışır. Şair olabilmenin, kalıcı şair olabilmenin vazgeçilmeyecek şartı özge bir şiir diline ulaşmaktır.” (Bayazıt, 2015: 24). Bayazıt'a göre kalıcı bir şair olabilmenin en önemli şartı özgün bir şiir dili oluşturmaktır. Şair, günlük dilin sınırları içine sığdıramadığı duygu, düşünce ve varlık gayesini sanat aracılığı ile ortaya koyar ve bu duygulardan ancak sanat aracılığı ile arınır.

Erdem Bayazıt, Necip Fazıl'ın öncülüğünde yayımlanan “Büyük Doğu” dergisinin bizzat içinde olması itibari ile de hem şiirinin oluşumu noktasında hem de dergicilik alanında çok önemli bir yol katetmiş olur. Daha sonraki süreçte Sezai Karakoç ile “Diriliş”te yazması Bayazıt'ın sanatçı kimliğinin olgunlaşmasını sağlar.

Sanatçının “Hilâl, Hamle, Çıkış, Yeni İstiklal, Büyük Doğu, Diriliş, Edebiyat, Deme, Kaşgar, Yedi İklim, Hece ve Maverâ” gibi pek çok dergide şiirler ve yazılar yayımlaması, onun sanatta yetkinleşmesini ve yazma bilincine varmasını sağlar.

İlk şiir kitabı olan “Sebep Ey” 1973'te yayımlanır, ardından ikinci şiir kitabı olan “Risaleler”i 1987'de yayımlar. Bu kitabın yayımlanmasından bir yıl sonra “Türkiye Yazarlar Birliği 1988 Yılı Şiir Ödülü”nü kazanır. 1998 yılında da sanatçının “Gelecek Zaman Risalesi” adlı son şiir kitabı yayımlanır.

Halk ve Divan şiiri geleneğinden yola çıkan Bayazıt'ın, şiirlerini modern temalarla bezediği görülür. Bayazıt, şiirlerinde hem geleneksel hem de duygusal temaları ön plana çıkarır. Afganistan'da on yıl süren (1979-1989) Sovyet işgali, şairin duygularını derinden etkiler. Bu nedenle 1981'de Ajans 1400 ekibiyle beraber Cahit Zarifoğlu'nun projesi olan İran, Pakistan ve Afganistan seyahatine katılır. Bayazıt'ın iki aylık zorlu seyahati ve bu seyahatte karşılaştığı manzara şairin şiirine yön verir. Böylece kendisinde dinî sorumluluğu yoğun bir şekilde hisseden ve bunu kendisine vazife bilen şairin, şiirlerinde mistik-metafizik yönelimler görülür.

İlk şiir kitabı “Sebep Ey”de toplumsal düzende insanların maruz kaldığı psikolojik baskılar, sıkıntılar ve bunların sonucunda yaşanan toplumsal buhran, şairi, şiirlerinde gür sese, insanı merkeze alan güçlü bir edaya ve seslenişe, içinde bulunulan duruma tepkiye, dirilişe ve kurtuluşa yönelten temalar işlemeye sevk eder. Bayazıt bütün bu temaları dinî motiflerle süsleyerek mistik ve metafizik bir düzlemde ele alır. Hem düşünce ağırlıklı şiir yazması hem de Mehmet Akif tarzı bir söyleyişe sahip olması itibari ile okuyucunun içine tesir eder ve okuyucu ile bütünleşir. Bayazıt'ın yaşam felsefesinde ümitsizlik yoktur; Bayazıt, daima geleceğe yönelir ve kurtuluş olarak gördüğü insana sarılır. İlk şiir kitabında, içinde bulunduğu çağa zıt bir duruş dikkati çekerken tabiat

unsurları, yalnızlık ve inanç, güçlü ve yoğun imgelerle aktarılır. Bayazıt'ın şiirlerinde imge vardır, ancak bu imgeler soyut imgeler değildir; Bayazıt bu imgeler vasıtası ile tabiata, insana, yaşama ve İslam'a dokunmak ister. *"Bayazıt'ın şiirindeki en temel özelliklerinden birisi de onun tezatlarla dayalı bir anlatım sürerek his ve fikirlerini bu zıtlıklar perspektifinde belli bir ahenkle açıklamasında yatar. Şehir daima ve istisnasız biçimde karşısına tabiatı alır; gece sabahı, hayat ölümü kovalar; madde mana ile mukayese edilir."* (Turna, 2010: 425).

Şairin ikinci şiir kitabı olan *"Risaleler"* de hem toplumsal düzenin hem de şairin duygu ve düşünce dünyasının yavaş yavaş yerine oturmasıyla beraber şiirlerinde görülen zıt duruş, yerini iç rahatlığına ve hoşgörülü bir yaklaşıma bırakır. Aynı zamanda ilk şiirlerinde yoğun bir şekilde görülen imge kullanımı ikinci plana itilir, anlam açık ve net bir şekilde ortaya konarak düşünce ağırlıklı şiirleriyle okuyucunun karşısına çıkar.

"... Bayazıt düşünce ve hayallerini dile getirmek maksadıyla maziden ziyade istikbale dair olan hoş tasavvurlarını dile getirir ve kutlu, müjdeli bir geleceği, geçmiş zamanlardan daha fazla zikreder." (Turna, 2010: 180). Bu bağlamda toplam on şiirden oluşan *"Gelecek Zaman Risalesi"* adlı üçüncü şiir kitabını, okuyucuyla bütünleşmek ve ileriye dönük duygu ve düşüncelerini ortaya koymak amacıyla kaleme aldığı söylenebilir. Ayrıca Bayazıt'ın, bu şiir kitabı ile şiirlerinde kurguyu ön plana çıkararak ilhamı ikinci plana ittiği görülür.

1.3. Poetika Kavramı

Poetika kelimesinin aslı Yunancadır ve bu kelime ilk defa Aristo tarafından kullanılır. Dünya edebiyatında bilinen en eski poetika kitabı MÖ 344 yılında Aristo tarafında yazılan *"Poetika"* adlı kitaptır.

İsmail Çeşli (2006: 79) poetikayı; *"herhangi bir şâirin şiir sanatı hakkındaki derli toplu görüş, anlayış ve fikirlerini ihtiva eden yazı veya eseri"* olarak tanımlarken Okay, poetikanın estetiğe yaklaşan taraflarıyla ilimden çok felsefe alanlarına girecek bir sistem ve genel itibarı ile de *"...şiire dair her meseleyle uğraşan bir bilim alanı"* (Okay: 2011a: 17) olarak tanımlamanın doğru olacağı kanaatindedir.

2. DIŞ YAPI

Şiir; hem dış hem de iç yapı yönünden incelenerek birbirinden farklı, aynı zamanda iç içe geçmiş tabakalara ayrılır. *"Modern ontolojinin (sanat felsefesinin) en önemli keşiflerinden biri, hiç şüphesiz var olanı varlık tabakalar düzeni içinde ele almasıdır."* (Tunalı, 2002: 19). Bu bakımdan şiir, yapısal bir bütün olarak ele alınmalı ve dış yapıdan/tabakadan iç yapıya/tabakaya doğru algılanıp kavranmalı ve çözümlenmelidir.

Dış yapı; şiirin şekli/formu, vezin, kafiye, redif, durak, kelimeler, edebî sanatlar, mısra, beyit, bent sayısı ve nazım şekli gibi unsurlarını içeren bir yapıdır. Şiirin estetik değerinin artması ve zihinde kolay kalması açısından şiirin dış yapı unsurlarının önemi büyüktür. Kafiye ve vezin, estetik bir kaygı ile yapılan ve hem göze hem de kulağa hitap eden bir çabanın sonucudur. Dış yapı unsurları hem görsel hem de işitsel olarak şiirin maddi yapısına ait tüm unsurlardır, bu nedenle dış yapı unsurları şiirin muhtevasını ve konu birliğini sağlaması itibari ile de önemli bir yere sahiptir. Şiirin iç yapısındaki mana tabakasının şekillenerek somuta dökülmesi dış yapıyı oluşturur.

Okuyucunun şiirde karşılaştığı ilk yapı, dış yapı unsurlarıdır; bu nedenle bir şiirdeki görünmeyen/derin anlam tabakalarına ulaşmanın yolu öncelikle şiirin dış yapı unsurlarının iyi çözülmesi ile mümkündür. Bu bakımdan şiirdeki vezin, durak, redif, kafiye, mısra, beyit, bent yapısının iyi kavranması gerekir. Dolayısıyla şiirin dış yapısının iyi kavranıp çözümlenmesi, iç yapısının ve muhtevasının da iyi kavranıp çözümlenmesini sağlar.

Şiirde dış yapıyı oluşturan ahenk/musiki unsurları; asonans ve aliterasyonun yanı sıra ses, kelime ve mısra tekrarlarıdır. Birbirine yakın/uyumlu seslerin ve kelimelerin bir arada kullanılışı manayı destekler. Bu unsurlar şiirde ahenk ve musiki ile yalnızca estetik değere değil, aynı zamanda anlam ve söyleyiş değerine sahiptir. “Şiirde âhenk/musikiden ilk plânda anladığımız ve anlamamız gereken husus, -kelimenin anlam dünyasında da bulunan ‘uyum’dur.” (Çetişli, 2006: 31).

Bayazıt'ın, şiirlerinde, ahenk ve müzikaliteye büyük önem vererek ahengi oluşturacak sesleri özenle seçtiği görülür. Aşağıda verilecek örneklerde şairin biçime dair hissiyatlarına değinilecektir.

...

Sorarım

Sorgulamam!

Anlarım

Anlatamam (Derviş Burcundan, Şiirler: 170)

Şair bu şiirinde ahengi aynı kökten gelen sözcüklerin kullanımı ile sağlar. Bunun yanı sıra kafiye ve redif de şiirin ahengine katkıda bulunur.

...

Tekrarlayıp duruyor saat

Vakit de mahlûktur

Vakit de mahlûktur

...

(Ölüm Risalesi, Şiirler: 139)

Bayazıt'ın, şiirlerinde zaman zaman dize tekrarlarını da bir ahenk aracı olarak kullandığı görülür.

...

Söyleşirim toprakla,
Çiçek **diliyle**, böcek **diliyle**
Bulutlarla **söyleşirim**
Yağmur **diliyle**, kar **diliyle**.

...

(Derviş Burcundan, Şiirler: 170)

Yukarıdaki şiirde ise redif ve kafiye'nin yanı sıra kelime tekrarlarının ahengi sağlayan önemli bir unsur olduğu görülür. Ayrıca toprak, çiçek, böcek; bulut, yağmur ve kar kelimeleri ile de tabiata ait unsurlar bir arada kullanılarak tenasüp sanatının yapıldığı ve böylece hem işitsel hem de anlamsal olarak ahengin sağlandığı söylenebilir.

...

Gözlerinden göğüme **sayısız** yıldız **akar**
Bir gülüşün içimde **sayısız** lâmba **yakar**
Bir kurtuluştur o an çağrılrsa **senin adın**
Sesin ne kadar sıcak **sesin ne kadar** yakın
Tabiat bir bembeyaz gelinlik giymiş **gibi**
Yüzüme kar yağıyor sanki elinmiş **gibi**

...

Ölüm bize ne uzak **bize ne** yakın **ölüm**
Ölümsüzlüğü tattık **bize ne** yapsın **ölüm** (Bulmak, Şiirler: 208)

Ey insan ey şimdilerde hep **bir** beklemeye **duran**
Duy zaman içre **sürüp gelen** bu sesi
Sürüp gelen çağlardan çağlara
Renk veren tarihe yeşil **çağlayan**
Savaşçı yüreğinden savaşçı yüreğine
Cezayirden Senagalden
Yüreğimin içine Boğaziçine
Kelimelerden bir kelime diken yeryüzüne.

...

(Sürüp Gelen Çağlardan, Şiirler: 38)

Yukarıdaki şiirlerde simetrik ses ve kelime tekrarlarına aynı zamanda aynı kökten türetilen sözcüklere rastlanır. Simetrik ses ve kelime tekrarları karşılığı Eski edebiyatta olan uygulamalardır. Türk şairi gibi okuyucusu da bu uygulamaları oldukça benimser.

...
Ne apartmanlar
Ne surları kalelerin
Ne beton yığınları
Ne demir kütleler
Ne binbir türlü bahaneler
Ne de zavallı hükümdarların buyrukları
 Yolumu kesebilecek değil!

... (Aşk Burcundan, Şiirler: 183)

Bu şiirinde redif ve kafiyenin yanı sıra mısraların başında yer alan kelimelerin tekrarı ile ahenk sağlanır. Mısra başı kafiyelendirmelerinin geçmişinin Destan dönemi Türk şiirine dayandığı bilinir. Gelenekten edinilen bu uygulamaya Erdem Bayazıt'ın, şiirlerinde sıkça rastlanır. Aşağıdaki bentte ahenk hem kelime tekrarı hem de mısra içinde ve sonunda yapılan ses tekrarı ile sağlanır. Şair aynı veya birbirine yakın sesleri tekrarlayarak şiirde coşkunluk oluşturmayı başarır.

...
 Ey toprak! Benim işleyen gücüm
 Durmak yorulmak bilmeyen;
O benim cevherimdir ben onun mayasıyım
O benim bedenimdir ben onun ruhuyum

... (Aşk Burcundan, Şiirler: 186)

Aşk Risalesi

...
Bir yıldız kayıyor kayıyor kayıyor
Bir dal uzuyor uzuyor
Bir gül kanıyor bir seher vaktinde
Yanıyor bir ateş için için
İçimde içimin de içinde
Bir ezgi dönüyor dönüyor dönüyor

... (Şiirler: 116)

Şiirde ahengi sağlayan bir diğer önemli dış yapı unsuru ise ritimdir ve şiirde ritim genellikle ölçü ile sağlanır. Ancak ritmin söyleyiş ve şiirsellikle ilgili bir unsur olduğu düşünülürse serbest vezinle yazılan şiirlerde de ritimden bahsedilir. *“Asıl olan vezin değil ritimdir, vezin, ritim için bir araçtır.”* (Aktaş, 2009: 39).

Erdem Bayazıt'ın, *“Çeçenistan”* ve *“Bulmak”* başlıklı şiirlerini beyit nazım şekli ile diğer şiirlerini de serbest nazım ile yazmış olduğu görülür. Aynı zamanda şair, hece ile yazılan birkaç şiiri dışında diğer şiirlerini serbest ölçü ile yazar.

Birazdan Gün Doğacak

Beton duvarlar içinde bir çiçek açtı
Siz kahramanınsınız çelik dişliler arasında
direnen insanlığın
Saçlarınız ıstırap denizinde bir tutam başak
Ellerinizi kök salmış ağacıdır zamana
O inanmışlar çağının.
aman akar yer direnir gökyüzü kanat gerer
Siz ölümsüz çiçeği taşırsınız göğsünüzde
Karanlığın ormanında iman güneşidir gözünüz
Soluğunuz umutsuz ceylanların gözyaşına sünger.

...

(Şiirler: 11-12)

Çeçenistan

Yalnız kurt kaf dağında hangi izin üstünde
Ağaran şafaklara bu kan nerden damlıyor

Ey uykusu bombalarla bölünen bebekler
Yağan karlar üstüne bu kan nerden damlıyor

En zalim talanlarda darmadağın kadınlar
Beyaz çarşafalara bu kan nerden damlıyor

...

(Şiirler: 42)

...

Ayrılık ateşinden
 Ateşin şiddetinden
 Sanki bendler çözülmüş
 Felekler çökmüştü
 Şuur tutuşmuş
 Akıl iflas etmişti (Son Söz, Şiirler: 154)

“Son Söz” adlı şiirden alınan bu bentte Bayazıt, ahenk aracı olarak redif ve kafiyeyi kullanır. 1 ve 2, 3 ve 5, 4 ve 6. mısralar birbiri ile kafiyelidir. Bunun yanı sıra şiirde –inden, –müŖ ve –miŖti ekleri redif olarak kullanılır. Şiirde aynı zamanda eksilteli anlatıma başvurulduğu 3 ve 5. mısralarda –tü ekfilinin eksilteli olarak kullanıldığı görülür.

...

Ve sömürerek bir solukta
 denizlerin
 göllerin
 nehirlerin

Kirletilmiş sularını

...

(Düş Burcundan, Şiirler: 178)

Şair, zaman zaman şiirlerinde farklı dizilişler deneyerek şiirde bir görsellik meydana getirir. Ayrıca şairin “Boşluk-lu Yaşamak” ve “Gölgelere Dair” adlı şiirlerinde tahkiyeli anlatıma başvurduğu görülür.

3. DİL VE ÜSLUP

Bir şair, amacı ne olursa olsun, bu amacı bir dil dizgesi içinde ifade eder. Dolayısıyla şairin amacının, bu dil dizgesi içerisine gizlendiği ve bu dizgenin çözümlenmesi ile şairin niyetinin anlaşılabilceği söylenebilir. “Şiir, aşkın bir dil arayışıdır... edebî sanat ve biçimsel özelliklerle destekleyerek özellikle de teşbih ve istiarelerle aşkın bir dil yakalama çabasıdır. Şair, o dili yakaladığı zaman insanları daha yoğun bir bölgeye çekiyor. Şair, duygularını, düşüncelerini anlatma imkânı buluyor.” (Bayazıt, 2015: 38). Duygu, düşünce, sezgi, inanç ve coşkular ya da içinde bulunan zaman, mekân, sosyal çevre, yetişilen ortam (özellikle Maraş) psikolojik

durum gibi etkenler şairin şiirde kullandığı dilin belirleyicisidir ve dil, şiirin konusuna göre değişir.

“... üslûp; şiiri meydana getiren muhteva, yapı ve dil unsurlarının ferdî ve orijinal bir bütünlük içinde sentez edilmesidir. ...Şiir; dil, muhteva, yapı unsurlarının basit bir toplamından değil, söz konusu unsurların ferdî ve orijinal bir şekilde sentezinden doğar.” (Çetişli, 2006: 62-63). Görüldüğü gibi üslup, belirlenen bir muhteva üzerinde dili oluşturacak kelimelerin özenle tek tek seçilmesi ve seçilen bu kelimelerin şaire özgü bir söyleyişle estetik bir bütünlük içinde ustalıklı işlenmesidir. Böylece herhangi bir sanatkârı veya sanat eserini, diğer sanatkârlardan ve eserlerden ayırmak ancak üslup ile mümkündür denebilir.

Şair, günlük dildeki kelimelere yeni ve farklı manalar yüklediğinde ses ve söyleyiş güzelliği, vurgu ve tonlama kazandırdığında dil; duygu değeri kazanır. Şiir dili çeşitli imgeler, semboller, mecazlar ve teşbihler vasıtası ile okuyucunun tüm dikkatini kendi üzerine çeker; ayrıca dilin zenginleşmesinde edebî sanatların rolü büyüktür. “Erdem Bayazıt’ın şiiri değil eski dindar şairlerinkinden, Mehmet Âkif’inkinden de çok farklı bir şekil ve üslûpla yazılmıştır. ... şiiri eskilere değil, kendi nesildâşlarınıninkine benzer. Sadece üslûp bakımından değil, hayat karşısında aldığı tavır bakımından da.” (Kaplan, 2008: 523). Bayazıt da şiirlerinde ses ve sözcük tekrarlarına, kelimelerin çağrışımlarına, mecazlı, teşbihli, tezatlı, çok katmanlı ve çokanlamlı sözcüklere ve imgelere yer verir. Bayazıt’ın, özellikle “Gelecek Zaman Risalesi”ndeki şiirleri somut imgelerle ve açık ifadelerle oluşturulmuş; anlamın ön planda tutulduğu şiirlerdir. Mesaj doğrudan değil, semboller ve imgelerle verildiğinde etkili olur. Semboller ve imgelerle verilen mesaj bu şekilde manaya dönüşür. Bayazıt, “Sana, Bana, Vatanıma, Ülkemin İnsanlarına Dair” başlıklı şiirinde bu durumu şu şekilde örneklendirir:

...

Hepsinin üstüne sevda sözleri söylemeliyim

Vatanım milletim tüm insanlar kardeşlerim

Sonra sen gelmelisin dilimin ucuna adın gelmeli

Adın kurtuluştur ama söylememeliyim

Can kuşum umudum canım sevgilim. (Sana, Bana, Vatanıma, Ülkemin İnsanlarına Dair, Şiirler: 83)

Şair burada söylemek istediği kelimeyi telaffuz etmez, okuyucunun bu gizli anlamı yüreğinin deriliklerinde coşkun bir şekilde hissetmesini amaçlar. Adı söylenmemiş anlam, imge ve sembollerle söylenmiş olur.

Erdem Bayazıt, kendi öz kültüründen aldığı yerli unsurları, tanıklık ettiği çağın sosyal ve politik meselelerini, modern çağın çelişkilerini ve imanın yenisinden diriliş düşüncesini mistik ve metafizik temellere dayandırarak estetik bir doku içerisinde açık ve somut bir üslup ile ustaca işler. Bayazıt'ın şiirlerinde Köroğlu ve Dadaloğlu'nun yiğitçe ve destansı söyleyiş şekli görülür. Erdem Bayazıt'ın dili son derece sadedir ve şiirlerinde anlam kapalılığına pek rastlanmaz. Özellikle ilk şiirlerinde II. Yeni etkisi ile çokça görülen imge kullanımı şiirlerini tekdüzelikten kurtarır. Bu öykünme şiirlerini anlaşılır olmaktan uzaklaştırılmaz, çünkü II. Yeniciler gibi çağrışımlara ve kelime oyunlarına başvurmaz. Bayazıt ilk şiir kitabı "*Sebepe Ey*"i lirik bir üslup ile kaleme alırken ikinci şiir kitabı "*Risaleler*"i 1978'de Abdürrahim Reyhani Hazretleri ile tanışmasının etkisine bağlı olarak insanı düşündüren, dinî duyulara davet eden dingin bir üslup ile kaleme alır. Bu tanışma sanatçının dünya görüşünün ve beraberinde şiirinin tasavvuf ışığında gelişmesini sağlar. Bu noktadan sonra şair, kalemini "farkındalık ve sorumluluk" bilinci ile eline alır. Son şiir kitabı olan "*Gelecek Zaman Risalesi*"nde ise önceki kitaplarına göre şiirselliğe ve işçiliğe önem vermez, daha anlaşılır olmayı esas edinir.

Erdem Bayazıt, işlediği konuları dinî inançlara dayandırarak manevi bir atmosfer ile edebiyatseverlere sunar. "*Gelecek Zaman Risalesi*"ndeki şiirlerinin önemli yapı taşı İslam inancı, manevi duyguların kaynağı olan tabi ve sıcak kendi aile ortamıdır. Geniş dairede ise şairler şehri olan Maraş'tır. Bütün bunların yanı sıra Erdem Bayazıt'ın şiirinin şekillenmesinde ve hatta daha sonraki dönemlerde politikaya yönelmesinde Necip Fazıl'ın önemli bir etkisi vardır.

4. İÇ YAPI/MUHTEVA

Şairin, somut ve soyut dünyasındaki bütün varlık, kavram ve nesnelerin oluşturduğu şiirsel duygu, düşünce ve çağrışımları şiirin muhtevasını oluşturur.

Bir şairin, şiirde ne söylemek istediği şiirin iç yapısı ile ilgilidir ve iç yapıdaki muhteva, şiirin dış yapısal unsurlarının belirleyicisidir. Şiirin dış yapısı kadar iç yapısı da önemlidir, iç yapı şiirdeki muhtevanın yani mana tabakasının belli şekil ve kalıplar içerisinde sunulmasıdır. "*İç anlam tabakası, şiirin asıl anlatmak istediği şeyleri içine alır. İç anlam tabakası, şiirin dış anlam tabakası ve şiirin yazıldığı kültürle doğrudan bağlantılıdır. Bu bağlantı çözülmeden şiirin anlaşılması zorlaşır. Her şiirde az veya çok bu kültürel bağlantı söz konusudur. Bazı şiirlerde doğrudan ilişki nedeniyle anlamla kültür arasında bağluluk görülür. Böylece Ingarden'in sözünü ettiği buzdağı benzetmesinde olduğu gibi şiirin yapısal bir bütünlük içinde kültür denizinde yüzdüğü söylenebilir.*" (Aytaş, 2008: 43)

Bayazıt'ın şiirlerinde özellikle, bilim ve teknolojiadaki gelişmelerle beraber sanayileşmenin ve makineleşmenin ortasında kalan dindar insanın durumu ve şehirleşmenin sonucunda tabiatın uzaklaşma işlenir. Bayazıt'a göre beton blokların ve çelik dişlilerin arasında kalan dindar insanın ruhu âdeta sıkışmakta ve direnmektedir. Şairin şiirlerindeki temel kaynak "İslamiyet"tir. Bayazıt, şiirini İslami bir duyarlılıktan besler, dönemin ideolojilerinden sıyrılarak kurtuluşun ancak İslamiyet'le mümkün olabileceğini şiirinde sıkça işler. Bu nedenle şiirlerinde dinden beslenen, geleneksel yaşam biçiminden uzaklaşan toplumu eleştirir. Modernleşmenin akabinde kentleşmenin ve makineleşmenin insanı kendi köklerinden koparışını toplumcu ve realist bir bakış açısı ile işler. *"Bir genç adam için şehrin ızdırabını, bozulmuş törenin, inançsızlığın, fazilet-sizliğin tepkilerini, alışılmış düzenden yulğunluğu ve isyanı ve İslam'da kurtuluşun güzelliğini maddeden ruha kaçıışı, şehirden köye, kasabadan kaçıışı ısrarla anlatan şiirler yazmıştır."* (Kabaklı, 1991: 624)

Şair; şehirleşme ve makineleşmeye karşı mücadele, savaş ve tabiat gibi metafizik bir eksende ele aldığı daha birçok tema vesilesi ile aslında "yaratıcıya ve varlığın kaynağına ulaşmak ister. Bu nedenle bu dünyada verilen bütün uğraşların ve gidilen bütün yolların sonu Yüce Yaratıcı'ya çıkar.

"... anlatma, gösterme, duyurma, hissettirme ve çağrıştırmada bilinen ve kullanılan dil göstergelerinden yararlanılarak oluşturulan ses ve söz kalıplarına imge denir." (Aktaş, 2009: 33). İmge, şiirin belirleyici en küçük yapı birimidir ve şairin kendi hayal dünyasını okuyucuya bir çerçeveden manzara resmine bakar gibi sunduğu işaretlerdir. Şiir, okuyucunun zihninde imge ile canlanır ve bir karşılık bulur. İmge, şiir yazma sürecinde şairin kendi hayal ve düşünce kabiliyeti ölçüsünde herhangi bir kelimeye yüklediği sıra dışı anlamlardır. Şiirde okuyucuya sunulan bu sıra dışı imgeler şiiri zenginleştirir ve şiirden alınan tadı artırır.

Şiirde imge kullanılmasındaki amaç ortaya konan şiirden hareketle şairin niyetini çözmek ve şair ile okuyucu arasındaki iletişimi sağlamaktır. Her edebî metnin ve şiirin, yazarı ve şairi tarafından bir ortaya konuş amacı vardır. *"Edebî metin anlamında yazar veya şairin niyeti ise kurmuş olduğu metin içinde gizlidir ve bu metinler sanat yönü olduklarından açık değil, kapalı birer yapı gösterirler ve adına imge dediğimiz sistemin çözülmesiyle anlaşılır hale gelirler. Her şiir bir niyetle yazılmıştır, şiir söz sanatlarının en karmaşığı olduğundan anlaşılması için çetrefil uğraşları gerektirir."* (Tökel 2007: 537)

Görüldüğü gibi şiirde imge olmalıdır, çünkü imgesiz bir şiir düzyazıya benzer. II. Yenicilerin şiir anlayışından etkilenen Bayazıt'ın şiirlerinde görülen imgeler ağırlıklı olarak "tabiat" ve "şehir" ile ilgili olan imgelerdir. Ağaç, gece, şehir, duvar, çağ ve makine gibi imgeler şiirde en sık kullanılan imgelerdendir.

Bayazıt şiirlerinde modern yaşam, şehirleşme, makineleşme, içinde bulunan çağ ile mücadele, sosyal meseleler, milli ve manevi değerler ve aşk gibi daha birçok konu ile yalnızlık, ölüm, iç âleme kaçış, arayış, yabancılaşma, tabiata karşı duyulan özlem ve inanç gibi temalar işler.

Şehrin Ölümü

Duvarlar çıkıyor önüme

Şehrin mahpus yüzlü **duvarları**

Hiçbir sır kalmamış ardında hiçbir **duvarın**

Nereye gitti diyorum benim elbisem nerede

Şehir soyunmuş diyor biri

Şehrin elbisesini çalmışlar

Bütün **şehir** çöküyor yüzünde bir insanın

Şehir boğuluyor içinde insanların kan gibi bir sesle

Mor bir kâbus çöküyor üstümüze

Parkta son **ağaç** da ölüyor intiharı hatırlatan

bir ölümle.

...

(Şehrin Ölümü, Şiirler: 15)

Veda

Bu şehirden gidiyorum

...

İnsanlar taş gibi bana yabancı

Ağaçlar bensiz hüküm giyecek bulvarlarda

Bir tambur bir yalnızlığı anlatıyorsa

O ışiksiz pencereden

Ben onu duymuyor gibiyim

...

Bu şehirden gidiyorum

Gömerek geceyi içime

...

(Veda, Şiirler: 71)

Yukarıdaki şiirlerde görüldüğü üzere “şehir, modern yaşam ve makineleşme” Erdem Bayazıt’ın şiirlerinde en çok ele aldığı konulardır ve bu konular ile birlikte işlediği “yalnızlık, tabiata kaçış/sığınma, geçmişe ve tabiata duyulan özlem, yaşanılan şehre ve insanlara yabancılaşma” en sık karşılaşılan temalardır. Şair, şehir imgesi ile modernleşmenin insan yaşamı üzerindeki yıkımlarına dikkat çeker ve şehri, genellikle tabiat ile mücadele içinde işler. İçinde bulunduğu zamana ve toplumsal düzene karşı tutumunu ortaya koymak için şehir imgesini merkeze alır ve şehri bir araç olarak kullanır. Şaire göre şehir; toplumsal, dinî ve ahlâki değerlerin unutulduğu, insanların birbirini tanımayıp yalnızlaştığı, bireyselliğin ön plana çıktığı, insan yaşamına yapaylığın ve yapmacıklığın hâkim olduğu, makineleşmenin hat safhaya çıktığı, eşyanın ve maddenin insanların yaşamını esir aldığı, hayatın sıradanlaştığı, beton duvarlarla çevrili kapalı, karanlık ve hiçbir hayat belirtisinin olmadığı ölü bir mekândır.

Aynı zamanda şair, tabiattan uzaklaşarak şehrin yapaylığı arasında kalmış insanın aczini, şehir imgesi ile gözler önüne serer. Bu noktada bir tabiat unsuru olan ve insan yaşamında önemli bir yere sahip olan ağacın, şehir yaşamında da kendine yer bulamadığı için ölümüne vurgu yapar. Şehir, şair için kimi zaman hiçbir mahremiyet duygusunun kalmadığı, sabahı bile beklemeden kaçıp uzaklaşılacak bir yer, kimi zaman da çirkinliğinden kurtarılması için savaşçıların mücadele ettiği siyah ve karanlık bir yer olarak telakki edilir. Bu nedenle yalnızlık duygusuna kapılan, modernizme ve şehre yabancılaşan şair; çareyi ve huzuru iç dünyasına kaçışta bulur. İç dünyasına sığınan şair, bu sayede özlemini duyduğu tabiata ve geleneklere ulaşır ve modernizmin getirdiği buhrandan kurtulur.

Bayazıt şehirleşmeye ve teknolojiye karşı değildir, onun karşı olduğu yanlış modernleşme, şehirleşme ile gelen kültürel bozulma, manevi değerlerin yitirilmesi ve tabiattan uzaklaşılmasıdır. Bayazıt, aynı zamanda “ağaç”ı şehir hayatına karşı duruşun simgesi olarak kullanır. Ağaç; dik duruşun, heybetin, gücün, köklerine bağlılığın, gökyüzünü kucaklayıp gökyüzü ile bir olacakmış izlenimi veren birlik ve beraberliğin timsalidir.

Şairin, modern yaşama ve şehirleşmeye karşı bütün bu isyanlarına rağmen “Kuş Sayfaları” başlıklı şiiri ile hayalindeki şehri tasvir ettiği; “Şehir ve Doğa Burcundan” başlıklı şiirinde geçen “*Ey şehir kovma bedenimizi kapından*” dizesi ile de şehre karşı bir ümidinin ve temennisinin olduğu görülür.

...

Ey şafak uyandır bizi öperek alnımızdan

Ey doğa emzir ruhumuzu

Ey şehir kovma bedenimizi kapından

Ey aşk merdiveni ulaştır bizi cennetine!

(Şehir ve Doğa Burcundan, Şiirler: 200)

Bayazıt için ölüm yok olma olarak değil, “uyanış, diriliş, yeniden doğmak, yeni bir hayata başlamak”tır. Çünkü bu hayatın bitişi, yeni hayatın başlangıcı ve ölümsüz/mutlak olana kavuşmaktır. Şair kaçınılmaz bir gerçek olarak algıladığı ölümü, metafizik bir pencereden yansıtır. Yaşamı anlamlandıran, insanın davranışlarının bilincinde olmasını sağlayan, düşünmesini sağlayan şey ölümdür. Bu hayat, ölüm için hazırlıktır. *“İnsanın ölüme yakın olduğu gerçeğini, ölümü teslimiyet içinde kabullenmek gerektiğini Kur’an ayetlerine yaptığı telmihlerle, Socrates’in ölüme yürüyüşü gibi tarihi mizansenlerle, darb-ı mesellerle ve İslam tarihinden naklettiği kesitlerle dile getirir.”* (Turna, 2012: 3002). Bayazıt'ın şiirlerinde tarihin, tinselliğin, çağın sorunlarının ekseninde gelişen varlık bilincinin ince ince dokunduğu görülür.

Şair ölümün pek çok halini mısralara döker. Bayazıt'a göre insan ölümle hep kol kola gezse de onu nefesi kadar yakın hissetse de ölüme ansızın yakalanır ve onun ne zaman, nerede ve nasıl geleceğini bilemez:

Bazan bir tekerlek altında
Ansızın gelir ölüm
Apansız biter sınav
Bir elektrik kesilmesi gibi
Kesilir tûlu emel.

(Ölüm Risalesi: 139-155)

...

Ölümden bir işaret var her yerde
Ölümün sesini duyuyorum şarkılarda türkülerde:

...

Biliyorum yaklaşıyoruz her an
Biliyorum oruçlu doğar insan
Ölümün iftar sofrasına!
(Ölüm Risalesi-Ölümün Sesi, Şiirler: 150-151)

...

Haydi gel sevgilim
Uzanalım toprağın altına
Çiçekler mayalansın göğsümüzde

...

(Aşk Risalesi, Şiirler: 108)

Ayrıca Bayazıt ümmetçilik düşüncesi ile Türk-İslam coğrafyasını şiirlerinde konu edinir. Türk-İslam coğrafyasındaki savaşa insanlığın duyarsız kalmasını eleştirir ve müthiş bir duyarlılıkla dinî kimliğini ön plana çıkaran şiirler yazar. Ayrıca şiirlerinde din, dil ve ırk ayrımı yapmaksızın yeryüzünde baskı ve haksızlığa uğramış tüm insanların acısını paylaşır. Yazdığı bu şiirlere hayalini kurduğu toplum yapısını, evrensel düzeni ve diriliş düşüncesini daima bir fon olarak kullanır. Bunun en güzel örneği “Sürüp Gelen Çağlardan” başlıklı şiirde görülür. Şair burada “... Adım: MÜSLÜMAN” diyerek kimliğini umutla ve gururla vurgular:

Sürüp Gelen Çağlardan

Yeryüzü bana mescit kılındı
Ant verdim toprak şahit tutuldu
Her sabah her öğle her akşam
İkindi ile yıkanarak yatsı ile donanarak
Seslerden bir sesle fırınlanıp
Sularla polatlanan benim
...
Bir şimal rüzgârı değil bir Şâmil fırtınası
Tutsaklık haritası değil bir zafer coğrafyası
Can pazarında Azerbaycan’da
Bir türkü işliyor nakışını kalbimin üstüne
“Kurban olam ayına ayına yıldızına”
Bir ucundan dünyanın öbür ucuna
Kan olup dolaşan damarlarımda
Arabistanda Pakistanda Türkistanda
Şu anda
İranda
Afganistanda.
...
Dünyanın kalbini dinle geliyor adım adım
Dallar meyvaya dursun toprak tohuma dursun
İnsan barışa dursun selâma dursun zaman
Sabır savaş zafer. Adım: MÜSLÜMAN.

(Sürüp Gelen Çağlardan, Şiirler: 33-38)

Bayazıt'ın şiir dilinin kaynağı, inancın oluşturduğu bir dünyadır. Dolayısı ile onun şiir dili, inancın dünyasından gelen anlamların zuhur ettiği sesler ve işaretlelerdir. Hayalini kurduğu ve özlemini çektiği şeyler, “arayış” olarak şiirlerinin arka planında gizlidir. Bu düşünceyi zaman zaman şiirlerinde dışa vurur ve bu arayışın ancak gerçek âlemde son bulacağını da bilir:

Ey hep bir kelime arayan kalbim

Sonra arayan tekrar arayan kalbim.

(Aramak, Şiirler: 206)

5. ŞİİR OKUYUCUSU

Bir şiir; okuyucunun şiir hissiyatına, edebî birikimine, kabiliyetine, eleştirel düşünme becerisine, hayata bakış açısına, zevk ve beğenilerine, içinde bulunduğu çağa/zamana, çevreye/mekâna ve kültüre bağlı olarak farklı şekilde çözümlenir. Bayazıt'ın, kitabın ön kısmında okuyucuya hitap etmesi ve not düşmesi; sanatçının, okuyucuyu dikkate aldığı en önemli kanıtıdır.

Erdem Bayazıt'ın şiirlerinde kullandığı imgeler ve semboller onun, okuyucunun bilincinde olduğunun ve okuyucunun varlığını kabul ettiğinin bir göstergesidir. Bunun en güzel örneğine “*Gelecek Zaman Risalesi*”nde yer alan şiirlerde rastlanır. Şair bu bölümde okuyucunun farkında olduğunu ve okuyucunun şiiri hangi tempo ve vurgu ile okuması gerektiğini her bir şiirin başlığının altına not düşerek belirtir. Örneğin “Şiir Burcundan” şiirinin başlığının altında /Sert+Keskin+Hızlı/>/Yavaş+Ağır/ şeklinde veya “Düş Burcundan” şiirinin başlığının altında /Yüksek Daha Yüksek En Yüksek+Gürültülü. Daha gürültülü. En gürültülü/ şeklinde işaretler yer vererek şiirin nasıl okunması gerektiğini okura iletir.

Şair, destansı söyleyişler ile okura coşkun duygular yaşatır ve okuru aşkın bir duygu seline iter. Onda tüm insanların sıkıntısını kendisine dert edinen “Müslüman duruşu” dikkat çekicidir ve bu duruş şiirlerinde ince ince dokunur. Bayazıt, şiiri ile okurun kafasını karıştırmaz, söylemleri nettir ve hedefi bellidir.

Şiirdeki mananın ortaya çıkması semboller ve imgelerin okuyucu tarafından çözümlenmesi ile mümkündür. Şiir, okuyucunun varlığı ile çağlar ötesine taşınır ve yine okuyucunun varlığı ile şiiri oluşturan harfler, heceler ve kelimeler tekrar tekrar canlanır. Bu nedenle bazı şiirlerde şiirin ve şairin anlaşılması bir kusur olarak görülmemelidir. Çünkü şiirdeki birtakım boşlukların okuyucu tarafından tamamlanması, şairin planlı bir çabasının sonucudur. Bu sayede şiir, her yeni okuyucu ile beraber yeniden yazılır ve mana bakımından zenginleşir.

Bayazıt, şiirlerini “ben söyleyeceklerimi söyledim, ben üstüme düşeni sorumlu bir şekilde yaptım” demek için kaleme alır ve huzura kavuşmak ister. Bayazıt, şiirlerini içinde bulunulan modern çağın çelişkilerine ve imanın diriliş ruhuna dikkat çekmek ve farkındalık oluşturmak için bilinçli bir şekilde kaleme alır. Aslında onun şiirleri açık bir sesleniş/çağrı/davetiye niteliğindedir; bu nedenle Bayazıt, şiirleri ile okurlarını ve aslında tüm insanları fikir mücadelesine davet eder. Bunu Hasan Akay (2013) şöyle dile getirir: “Söylediklerindeki söylenmeyen budur: ölüm(-ötesi)! Söylemediklerinde, okurun zihnen tamamlamasını beklediği de budur. Bunda metinsel etken, ‘diriliş düşüncesi’dir. Bu düşünsel köke ilişkin bir haberci de Risaleler’dir. Madem diriliş günü yaşanacak ve ölüm tadıldıktan sonra bir daha ölmeyecektir; o halde ‘son söz’de, ‘ön söz’de onundur. Şiir bir ‘ara çağrı’dan başka bir şey değildir.” Şiirin kitlelere ulaşacağına bilincinde olan şair arzuladığı diriliş ruhunu gerçekleştirmek için bir kapı açarak okuyucularının o kapıdan içeri girmesini amaçlar. Bu nedendir ki şair şiirlerinde genellikle biçimden ve şiir estetiğinden çok, vermek istediği mesajı kendine özgü bir söyleyiş ve duruşla ön plana çıkarır ve şiirlerini aşkın bir duyarlılıkla yazar.

Okurun kendi yetkinliği derecesinde başvurduğu her okuma yöntemi ile şiir, farklı farklı şekillerde anlamlandırılır ve şiirin anlatım gücüne ulaşılır. Modernizmin ve sonrasında postmodernizmin hayatın tüm dallarında kendini göstermesi ve insan yaşamındaki paradoksların ve tezatların şiirde bilinçli bir şekilde yani işçilikle yer alması şairin, gördükleri ile hem hal olup çağına tanıklık ettiğinin bir kanıtıdır. Aslında Bayazıt’ın şiirinin okuyucu tarafından çözülmesi şiirin bu tezatlar üzerine inşa edilmesi ile mümkün olur.

SONUÇ

Devrine tanıklık eden Âdil Erdem Bayazıt, 1970’li ve 80’li yıllarda hem sosyo-kültürel hem de politik yönden Türk şiirinde ve toplumunda dâva haline getirdiği dik ve Müslüman duruşu, cesur söylemleri ile dikkatleri üzerine çeken ve bu duyguları derinden duyan ve hissettiren bir şair olmuştur.

Şiire özellikle Mehmet Akif ve Yahya Kemal gibi şairlerle başlayan Erdem Bayazıt’ın şiirinin muhtevasında Necip Fazıl’ın yön gösterici olduğu görülürken (şiirine tesiri bakımından) Erdem Bayazıt’ın şiiri üzerinde Sezai Karakoç daha önemli bir etkiye sahiptir. “Yaradılışın sırrını ancak san’atın bize telkin ettiği anlatımla sezebiliyoruz” (Bayazıt, 2015: 21) diyen Bayazıt’ın, şiirlerinin merkezinde “varoluşun sebebini ve gizemini aradığı” görülür. Şairin sorumluluk-farkındalık duygusunu güdüleyen sosyal yaşamdaki değişmelerin ve toplumsal ayrışmaların yanı sıra halk kültüründen, Divan şiirinden ve tasavvuftan aldığı unsurlar, Bayazıt’ın şiirinin belirleyici özellikleridir.

Şair ilk şiir kitabı “*Sebeğ Ey*”de insanların içinde bulunduğu baskı ve sıkıntılara büyük bir sorumluluk bilinci içinde dikkat çeker. Bu sorumluluk duygusu şaire güçlü bir sesleniş ve şiirini dinî motiflerle süsleyerek mistik-metafizik boyutta kaleme almayı kazandırır. İkinci şiir kitabı “*Risaleler*”de ise içinde bulunduğu çağa ve yanlış modernleşmeye karşı zıt duruş yerini daha dingin ve hoşgörüsül bir duruşa bırakır. Üçüncü şiir kitabı “*Gelecek Zaman Risalesi*”ini ise Bayazıt ileriye dönük duygu, düşünce ve tasavvurlarını ortaya koymak için kaleme alır ve bu şiirler, anlamın ön planda tutulduğu şiirlerdir.

İlk iki şiir kitabındaki şiirleri ilham ile yazdığını belirten Bayazıt, son şiir kitabındaki şiirleri ise ilhamdan ziyade kurguyla kaleme aldığını ifade eder. Bayazıt'ın ilk şiirlerinde kullandığı somut imgelere ikinci şiir kitabı “*Risaleler*”de pek rastlanmaz. Açık ve anlaşılır ifadelerle düşünce ağırlıklı şiirler kaleme aldığı görülür.

Ayrıca Bayazıt, şiirlerinde ahenk ve müzikaliteye büyük önem vererek ahengi oluşturacak sesleri özenle seçer. Bu nedenle edebî sanatlar, simetrik ses ve kelime tekrarları, mecazlı, çokkatmanlı ve çokanlamlı sözcükler Bayazıt'ın şiirinin en önemli özelliklerindedir. Bayazıt'ın şiirinde ahenk ve musiki şiirin, sadece estetik değerini değil, aynı zamanda anlam ve söyleyiş değerini de artıran bir unsur olarak görülür.

Bayazıt, şiirlerinde genellikle serbest nazım biçimi ve serbest ölçüyü kullanır. Ona göre biçim, şiirdeki en temel unsurlardan biridir, ancak verilmek istenen düşünce biçimden de daha önemli bir yere sahiptir. Şiirin dış yapısının iyi kavranıp çözümlenmesi, iç yapısının ve muhtevasının da iyi kavranıp çözümlenmesini sağlar. İç yapı şiirdeki muhtevanın yani mana tabakasının belli şekil ve kalıplar içerisinde sunulmasıdır.

Kurtuluşu, maddeden kaçış ve İslam'a yönelik olarak telakki eden şair; içinde bulunduğu düzen, çağın insanının yaşadığı kimlik sorunsalı, kendi medeniyetini unutanlar, sosyal ve ekonomik sorunlar, maddecilik, yanlış modernleşme, makineleşme ve şehirleşme gibi pek çok öge ile sürekli bir hesaplaşma ve mücadele içindedir. Bütün bu öğelere karşı da tabiat unsurlarını bir kalkan olarak kullanır.

Bayazıt gür sesli bir şairdir, insanın içine işleyen keskin aynı zamanda destansı bir söyleyişe sahiptir. Şiirlerinde kullandığı hafif imgelere, kendine has anlamlar yükleyerek şiirlerinde deruni bir ahenk yakalar.

KAYNAKÇA

- Akay, H. Metnin HızRı: Erdem Bayazıt'ın Şiirlerinde Anlam ve Anlatım Gücü. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı 1, s. 1-18.
- Aktaş, Ş. (2009). Şiir Tahlili –Teori ve Uygulama– Ankara: Akçağ.
- Andı, M. F. (2013). Beton Duvarlar Arasında Açan Çiçek: Modern Kente ve Kentleşmeye Karşı Erdem Bayazıt'ın Şiiri. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı 1, s. 79-92.
- Aristoteles (2011). *Poetika*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aytaş, G. (2008). Çağdaş Gelişmeler Işığında Şiir Tahlilleri, Akçağ, Ankara.
- Bayazıt, E. (2014). *Şiirler*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Bayazıt, E. (2015). *Kelimenin Dirilişi*. İstanbul: Hat Yayınları.
- Beyatlı, Y. K. (1997). *Edebiyata Dair*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Çetişli, İ. (2006). *Metin Tahlillerine Giriş / 1 Şiir*. Ankara: Akçağ.
- Çiçekli, H. (2014). Erdem Bayazıt'ın Şiirlerinde Din ve Metafizik. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Haşım, A. (1996). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kabaklı, A. (1991). *Türk Edebiyatı 4. Cilt*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kaplan, M.; Enginün, İ.; Emil, B. ve Kerman, Z. (1997). *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi IV*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Kaplan, M. (2008). *Şiir Tahlilleri 2 Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*. Ankara: Dergâh Yayınları.
- Karadeniz, A. (2012). *Modern Çözümleme Yöntemlerinin Şiir Çözümleme Becerisine Etkisi ve Şiir Öğretiminde Kullanılabilirliği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kolcu, A. İ. (2007). *Modern Türk Şiiri I Şiir Tahlilleri*. Erzurum: Salkım Söğüt.
- Okay, O. (2011a). *Poetika Dersleri*. Ankara: Dergâh Yayınları.
- Okay, O. (2011b). *Sanat ve Edebiyat Yazıları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Sazyek, H. (1993). Çağa Aykırı Bir Şair Erdem Bayazıt. *Sombahar*, s. 34-39.
- Tökel, D. A. (2007). Divan Şiiri'ne Modern Metin Çözümleme Yöntemlerinden Bakmak, *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları Volume 2/3 Summer*.

Tunalı, İ. (2002), *Sanat Ontolojisi*, İnkılâp Yayınevi, İstanbul.

Turna, M. (2010). *Erdem Bayazıt ve Şiiri*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Turna, M. (2012). Erdem Bayazıt'ın Şiir Dünyası. *Turkish Studies*, 7(4), 2992-3011.

Her dem genç bir nida: Adil Erdem. (2012). *Gerçek Hayat*, İstanbul.

Yorulmaz, H. (2013). Bir Neslin Ağabeyi Erdem Bayazıt, İstanbul: Hat Yayınları.

7 İklim Erdem Bayazıt Özel Sayısı, Şubat-Mart 2008, Sayı 215-216.

